

LIDIA BRODOWSKI*

ZASADA PODWÓJNEJ KARALNOŚCI CZYNU W KONTEKŚCIE EKSTRADYCCJI

Uwagi wstępne

Zasada podwójnej karalności czynu jest coraz częściej kwalifikowana jako zasada międzynarodowego prawa zwyczajowego¹. Zasada podwójnej karalności stanowi jedną z konstrukcji wpisujących się w postępowanie karne z elementem transgranicznym². Jest jedną z podstawowych zasad, na których opiera się instytucja ekstradycji. Umożliwia współpracę ekstradycyjną pomiędzy państwami o różnych ustrojach i określa się ją jako „wspólny mianownik”, do którego, mimo różnic w penalizacji poszczególnych czynów i stopnia ich zwalczania, można sprowadzić prawo karne poszczególnych państw³. Zasada podwójnej karalności w trakcie postępowania karnego w sprawach ze stosunków międzynarodowych postrzegana jest jako prerogatywa państwa, które w ten sposób zachowu-

* Dr, Uniwersytet Rzeszowski; e-mail: lidhal@wp.pl

¹ I. Brownlie, *Principles of public international law*, Oxford 1966, s. 269. Tak również: I.A. Shearer, *Extradition in international law*, Manchester 1971, s. 137-138; M. Płachta, *The role of double criminality in international cooperation in criminal matters*, [w:] N. Jareborg (red.), *Double criminality. Studies in international criminal law*, Uppsala 1989, s. 111; M.N. Shaw, *Prawo międzynarodowe*, Warszawa 2000, s. 369.

² R. Kierzyńska, T. Ostropolski, *Zasada podwójnej karalności w III filarze UE*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2008, nr 9, s. 23.

³ Z. Knypl, *Ekstradycja jako instytucja prawa międzynarodowego i wewnętrznego*, Warszawa 1975, s. 83.

je prawo ograniczenia współpracy w obrocie międzynarodowym jedynie do tej sfery, którą samo poddaje działaniom represyjnym⁴.

Znaczenie zasady podwójnej karalności jako pierwszy badał w XIX w. niemiecki naukowiec H. Lammasch. Wówczas zasada ta nazywana była zasadą „obustronnej poczytalności”⁵. Status jednej z najważniejszych zasad prawa w prawie międzynarodowym, mających zastosowanie w przypadku rozstrzygania kwestii odpowiedzialności karnej za czyny dokonane przez sprawcę za granicą, zasada podwójnej karalności czynu uzyskała na drugiej konferencji dotyczącej ujednolicania przepisów prawa karnego w Rzymie, w 1928 r. Następnie, w 1950 r., zasada ta została potwierdzona przez Instytut Prawa Międzynarodowego. W rezolucji X Międzynarodowego Kongresu Prawa Karnego, który odbył się w 1969 r., podkreślono, że w przypadku ekstradycji stosuje się zasadę podwójnej karalności czynu. W tym samym dokumencie zamieszczono jednak propozycję, aby zasada ta była stosowana w możliwie najłagodniejszym wymiarze⁶.

L. Gelberg zasadę podwójnej karalności nazywa zasadą identyczności i określa jako umożliwiającą ekstradycję w przypadku gdy czyn będący podstawą żądania ekstradycyjnego jest przestępstwem według ustawodawstwa karnego obu państw⁷. Z. Knypl definiuje zasadę podwójnej karalności jako zagrożenie „sankcją karną zarówno przez prawo państwa wzywającego, jak i wezwanego”⁸. Zdaniem R. Kierzyнки i T. Ostropolskiego, zasada podwójnej karalności oznacza, że państwo wezwane do współpracy międzynarodowej w sprawach karnych może odmówić udzielenia pomocy prawnej innemu państwu, jeśli przedmiotem postępowania w państwie wzywającym jest czyn niestanowiący przestępstwa w państwie wezwanym⁹. H. Epp stwierdza, że państwo otrzymujące wniosek o wydanie osoby powinno uznać, że czyn, którego dotyczy wniosek o ekstradycję, jest ogólnie uznawany przez prawo krajowe za przestępny. Natomiast w państwie wnioskującym ten sam czyn powinien stanowić

⁴ R. Kierzyńska, T. Ostropolski, *Zasada podwójnej...*, s. 23.

⁵ A. Nevera, *Przekazanie ścigania karnego – sposób realizacji karnej jurysdykcji państwa bądź odstąpienie od niej*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” 2005, nr 2748, s. 157-161.

⁶ Tamże, s. 157-158.

⁷ L. Gelberg, *Zarys prawa międzynarodowego*, Warszawa 1979, s. 161.

⁸ Z. Knypl, *Ekstradycja jako...*, s. 83.

⁹ Tamże.

konkretne przestępstwo, którego znamiona są opisane w ustawie karnej¹⁰. Analiza powyższych definicji prowadzi do wniosku, że zasada podwójnej karalności, chociaż w różny sposób, jest podobnie definiowana.

1. Istota zasady podwójnej karalności czynu

Zasada podwójnej karalności posiada dwa aspekty: prawnoprocesowy i prawnomaterialny. W aspekcie prawnomaterialnym znajduje ona wyraz w normach określających warunki wykonywania jurysdykcji przez dane państwo w odniesieniu do czynów popełnionych poza jego terytorium. W takich okolicznościach ustanawiane są zazwyczaj dodatkowe obostrzenia odnoszące się do kompetencji danego państwa. Jedną z przesłanek, która może warunkować możliwość stosowania własnej ustawy karnej jest uznanie danego czynu za przestępstwo także w miejscu jego popełnienia. W tym aspekcie zasada podwójnej karalności pełni więc funkcję gwarancyjną poprzez przyjęcie prymatu zasady zwierzchnictwa personalnego nad zasadą terytorialności. Gwarancja ta znajduje podstawy w założeniu, że jednostka podlega przede wszystkim prawodawstwu macierzystego państwa, które nie jest zobligowane do podejmowania działań pociągających za sobą niekorzystne konsekwencje dla własnych obywateli, w sytuacji gdy porządek prawny państwa tego rodzaju konsekwencji i w tych okolicznościach nie przewiduje¹¹.

Uzasadnienia istnienia zasady podwójnej karalności poszukiwano pierwotnie w potrzebie zapewnienia wzajemności w prawie ekstradycyjnym¹². Zasada wzajemności w aspekcie zasady podwójnej karalności jest pojmowana w sensie ogólnym, jako zastrzeżenie pozwalające na odmowę stosowania określonej instytucji lub środka prawnego, ze względu na brak stosowania tej instytucji lub środka przez inne państwo, występujące z określonym żądaniem¹³. Kiedy podstawa ta upadła, uznano, że ra-

¹⁰ H. Epp, *Der Grundsatz der identen Norm und die beiderseitige Strafbarkeit*, „Österreichische-Juristenzeitung” 1981, s. 200.

¹¹ Z. Knypl, *Ekstradycja jako...*, s. 83.

¹² A. Górski, A. Sakowicz, *Bariery prawne integracji europejskiej w sprawach karnych*, Warszawa 2005, s. 22.

¹³ P. Wiliński, *Opinia prawna o dopuszczalności ograniczenia wykonania ENA ze względu na zasadę wzajemności, zasadę podwójnej karalności, zasadę terytorialności oraz ochronę praw pod-*

cją bytu dla istnienia tej zasady jest „pogląd państwa wezwanego, że jego własna koncepcja wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych powinna mieć przewagę nad koncepcją panującą w państwie wzywającym”¹⁴.

Uzasadnienie to jest przeciwstawne interpretacji zasady w prawie karnym materialnym, ponieważ, o ile w prawie ekstradycyjnym warunek podwójnej przestępności polega na daniu prymatu własnemu prawu, o tyle w prawie materialnym własne zasady wymiaru sprawiedliwości stosowane są po uwzględnieniu prawa obcego¹⁵.

Istota zasady podwójnej karalności czynu nie jest jednak jednolicie postrzegana przez przedstawicieli doktryny¹⁶. Z. Knypl uważa, że podwójna karalność wynika z prawno-międzynarodowej zasady równości państw. Żadne z nich nie jest zobowiązane do ekstradycji za taki czyn, z powodu którego samo nie mogłoby żądać wydania¹⁷. Jednak większość przedstawicieli doktryny międzynarodowego prawa karnego, neguje tego rodzaju uzasadnienie, podkreślając, że wiąże się ono z zasadą *nullum crimen, nulla poena sine lege*. M. Płachta powołuje się przy tym na brak obowiązku współpracy z innym państwem w stosunku do czynu, który nie ma cech bezprawności z punktu widzenia prawa karnego¹⁸.

Zdaniem A. Górskiego i A. Sakowicza, z klasycznych zasad prawa międzynarodowego wynika, że żadne państwo nie ma obowiązku współpracować z innym odnośnie do czynu, który nie jest przestępstwem. Autorzy podkreślają jednak, że jest to uprawnienie państw, nie zaś prawo człowieka czy też dodatkowe konstytucyjne prawo obywatelskie, a warunek podwójnej przestępności czynu, jeżeli jest postrzegany w literaturze w kategoriach podmiotowych, to wyłącznie jako rodzaj „prawno-międzynarodowego przedłużenia” zasady *nullum crimen sine lege*¹⁹. P.O. Tranksmen twierdzi, że zasada *nullum crimen sine lege* zobowiązuje państwo, w któ-

stawowych, [w:] *Nowelizacja art. 55 Konstytucji RP przez Sejm V kadencji*, Biuro Analiz Sejmowych, Warszawa 2006, s. 43.

¹⁴ L. Gardocki, *Podwójna przestępność czynu w prawie ekstradycyjnym*, [w:] *Problemy nauk penalnych. Prace ofiarowane Profesor Oktawii Górniok*, Katowice 1996, s. 69.

¹⁵ Ch. Wyngaert, *Double criminality as a requirement to jurisdiction*, [w:] N. Jareborg (red.), *Double criminality...*, s. 50.

¹⁶ Szerzej na ten temat M. Płachta, *The role...*, s. 84-134; S.A. Williams, *The double criminality rule revisited*, „Israel Law Review” 1993, nr 27, s. 293-309.

¹⁷ Z. Knypl, *Ekstradycja jako...*, s. 84.

¹⁸ M. Płachta, *The role...*, s. 107, 128.

¹⁹ A. Górski, A. Sakowicz, *Europejski nakaz aresztowania wymusił zmiany w konstytucji, „Rzeczpospolita” z 26 października 2006 r.*, s. C4.

rym określony czyn nie stanowi przestępstwa, aby powstrzymało się od wszelkich działań pomagających w skazaniu sprawcy takiego czynu²⁰.

Instytut Prawa Międzynarodowego, na sesji w Oksfordzie w 1980 r., wyraził pogląd, że: „Z reguły winno się wymagać, aby czyny, do których stosuje się ekstradycja, były karane przez ustawodawstwa obu krajów, z wyjątkiem przypadków, gdy z powodu szczególnych instytucji lub położenia kraju schronienia przestępcy okoliczności faktyczne czynu nie mogły być powtórzone”²¹.

Znacznie bardziej restryktywne stanowisko, odnoszące się do obowiązku realizacji zasady podwójnej karalności, zajął Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych, który w 1932 r. stwierdził, że: „Istnieje powszechna zasada prawa międzynarodowego, według której przestępstwo, za które ekstradycja ma być przyznana, musi być przestępstwem zarówno w kraju żądającym, jak i w miejscu, gdzie zbieg został odnaleziony (...)”²².

Zasada podwójnej karalności przestępstwa jest powszechnie przyjętą przesłanką ekstradycji, która wymaga, by czyn stanowiący podstawę wniosku o ekstradycję był uznany za przestępstwo zarówno w ustawodawstwie państwa występującego z wnioskiem o wydanie, jak i w ustawodawstwie państwa, do którego wystąpiono z takim wnioskiem. Niemal wszystkie umowy ekstradycyjne, oraz większość ustawodawstw wewnętrznych, mimo pewnych dających się zaobserwować różnic w jej ujęciu, sankcjonuje obowiązek realizacji zasady, który wymaga, by czyn stanowiący podstawę wydania był zagrożony sankcją karną zarówno przez prawo państwa wzywającego, jak i wezwanego. Włączenie obowiązku realizacji zasady podwójnej karalności do umów ekstradycyjnych zostało także przewidziane w treści Modelowego Traktatu Ekstradycyjnego z 1990 r.²³

Państwa często przyjmują zasadę podwójnej karalności przestępstwa. Pomimo tego, czasami dochodzi do jej naruszenia. Przykładem może być sprawa *Factor przeciwko Laubenheimer*²⁴. O ekstradycję Factora, obywatela Stanów Zjednoczonych, wystąpiła Wielka Brytania, opierając swój wniosek na oskarżeniu o przestępstwo nabycia towarów pochodzących z kra-

²⁰ L. Gardocki, *Podwójna przestępność...*, s. 70.

²¹ Za: B. Wierzbicki, *O azylach i ekstradycji przestępców*, Warszawa 1982, s. 106.

²² Tamże.

²³ Zob. art. 2 ust. 2 Modelowego Traktatu, UN. Doc. A/ RES/45/116 (1990), Annex.

²⁴ *Factor v. Laubenheimer* 4. 12. 1933, 290 United States Reports (U. S.) 276.

dzieży. Mimo że prawo stanu Illinois nie przewidywało karania za tego rodzaju przestępstwo, został on ekstradowany²⁵.

W odniesieniu do państwa wzywającego wymaganie realizacji zasady podwójnej karalności jest logiczną konsekwencją celu ekstradycji i nie wymaga uzasadnienia. Natomiast w przypadku państwa wezwanego konieczność realizacji analizowanej zasady jest uzasadniana tezą opartą na założeniu, że aresztowanie osoby w związku z postępowaniem ekstradycyjnym za czyn, który według prawa tego państwa nie jest przestępstwem, byłoby sprzeczne z zasadą *nulla poena sine lege*²⁶. Wyjątki mogą wystąpić jednak w przypadku szczególnego położenia geograficznego państwa. Jako przykład mogą służyć przestępstwa związane z żeglugą morską, w sytuacji gdy w skład terytorium państwa wezwanego nie wchodzi obszar morski. W takim przypadku, jak zauważa B. Wierzbicki, możliwość ekstradycji opiera się na założeniu, że brak stosownego przepisu karnego w państwie wezwanym, podyktowany faktem, że nie jest on potrzebny w praktyce, nie oznacza, że dany czyn, zdaniem państwa wezwanego, nie powinien być karany²⁷.

Podobne stanowisko prezentuje A. Nevera, który uważa, że obowiązek poszanowania zasady podwójnej karalności czynu powinien być wyłączony w przypadkach, gdy podstawą różnorodności ustaw karnych dwóch państw jest ich niejednakowe położenie geograficzne²⁸.

Słuszność powyższej tezy potwierdza także N. Kunter, podając jako przykład czyn polegający na uszkodzeniu tam morskich, który może być popełniony tylko na terytoriach państw o specyficznym położeniu geograficznym. Jego zdaniem, tego rodzaju położenie geograficzne jest jedynym obiektywnym kryterium dającym możliwość zaniechania stosowania wymogu obustronnej karalności czynu, przy rozstrzyganiu o dopuszczalności ekstradycji²⁹.

Ponadto konieczność realizacji zasady podwójnej karalności czynu argumentowana jest zasadą wzajemności, która byłaby naruszona w sytuacji, w której państwo występowałoby z wnioskiem o ekstradycję z po-

²⁵ Zob. J. Gilas, *Prawo międzynarodowe*, Toruń 1995, s. 279.

²⁶ I.A. Shearer, *Extradition in...*, s. 138. Podobnie: B. Wierzbicki, *Zagadnienia współpracy państw w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości*, Białystok 1986, s. 23.

²⁷ B. Wierzbicki, *O azylach...*, s. 108-109.

²⁸ A. Nevera, *Przekazanie ścigania...*, s. 158.

²⁹ N. Kunter, *The European validity of criminal judgments in respect of contingent effect II Aspect of the international validity of criminal judgments*, Strasburg 1968, s. 151.

wodu czynu, który nie jest przestępstwem według prawa państwa wezwanego, a państwo wezwane wyraziłoby zgodę na ekstradycję, ponieważ w odwrotnej sytuacji państwo wezwane nie miałoby podstaw prawnych do wystąpienia z tego rodzaju wnioskiem³⁰.

W praktyce nie wymaga się, by przestępstwo, w związku z którym wnioskuje się o ekstradycję, było określane tą samą nazwą zarówno w ustawodawstwie państwa wezwanego, jak i wzywającego. Wystarczające jest, by dany stan faktyczny stanowił także przestępstwo w państwie wezwanym³¹. Warunek dwustronnej karalności zostanie więc spełniony, jeśli dany czyn znajdzie chociażby ogólne odbicie w prawie karnym państwa wezwanego³².

Celowość istnienia zasady podwójnej karalności z uwagi na trudności, jakimi skutkuje w obrocie ekstradycyjnym, podważa S. Glaser. Teza ta wydaje się przystawać do współczesności, biorąc pod uwagę różnice zachodzące między poszczególnymi systemami prawnymi, dotyczące penalizacji takich czynów, jak na przykład aborcja, posiadanie i handel narkotykami czy eutanazja³³. Według J. Piskorskiego utrzymywanie warunku podwójnej karalności nie jest wymogiem prawa międzynarodowego. Uważa, że warunek ten funkcjonuje obecnie na rozdrożu pomiędzy efektywnością ścigania przestępstw o wymiarze międzynarodowym a racjonalnością funkcji gwarancyjnych prawa karnego i może być przyczyną licznych trudności zakłócających przebieg procesu karnego. Postuluje jego eliminację, która umożliwiłaby skuteczniejsze eliminowanie przestępczości międzynarodowej i znacząco ułatwiłaby postępowanie karne³⁴.

Zdaniem P. Hofmańskiego, wobec uporczywego trwania (czy zbyt powolnego demontowania) zasady podwójnej przestępności czynu, różnice odnoszące się do zakresu kryminalizacji poszczególnych czynów skutkują niemożliwymi do przewyciężenia trudnościami w zakresie zwalczania

³⁰ H. Gruetzner, *Auslieferung*, [w:] *Wörterbuch des Völkerrechts*, t. I, Berlin 1960, s. 124.

³¹ I.A. Shearer, *Extradition in...*, s. 138. Podobnie: G.H. Hackworth, *Diges of international law*, t. IV, Washington 1942, s. 42; J.N. Saxena, *India – The Extradition Act, 1962*, „International and Comparative Law Quarterly” 1964, nr 13, s. 121; B. Wierzbicki, *Zagadnienia współpracy...*, s. 23.

³² Z. Knypl, *Ekstradycja jako...*, s. 85.

³³ Zob. S. Glaser, *Nowe kierunki w międzynarodowym prawie karnym a ekstradycja*, „Palestra” 1930, nr 5, s. 300.

³⁴ J. Piskorski, *Tak zwany warunek podwójnej przestępności w polskim prawie karnym materialnym*, [w:] I. Gawłowicz, I. Wierchowicka (red.), *Koncepcje suwerenności. Zbiór studiów*, Warszawa 2005, s. 260, 266.

nia przestępczości w skali międzynarodowej³⁵. Jak twierdzi N. Kunter, w przypadku gdy społeczne zachowanie sprawcy nie budzi wątpliwości, fakt skazania takiej osoby powinien być uwzględniony nawet wówczas, gdy popełniony czyn przestępny nie spełnia warunku obustronnej karalności czynu³⁶.

2. Sposoby ujmowania zasady podwójnej karalności czynu

Dwustronna przestępczość czynu może być rozumiana szerzej lub wężej, czyli może oznaczać podwójną karalność *in abstracto* lub *in concreto*³⁷. Podwójna karalność czynu *in abstracto* występuje, gdy czyn wyczerpuje znamiona określonego typu przestępstwa, bez uwzględniania okoliczności wyłączających odpowiedzialność karną sprawcy, czyli wystarczające jest stwierdzenie, że w ustawodawstwach karnych obu państw czyn jest uważany za przestępstwo.

Dla stwierdzenia podwójnej karalności *in concreto* trzeba ustalić, że według obu ustawodawstw karnych dany sprawca mógłby być za konkretny czyn rzeczywiście ukarany. Nie można jej z kolei uznać w przypadku, gdy w grę wchodzi okoliczność wyłączająca odpowiedzialność karną, winę sprawcy bądź okoliczność wyłączająca jego ukaranie (np. przedawnienie). Zasada podwójnej karalności w ujęciu *in concreto* wymaga więc badania wszystkich podstawowych i dodatkowych cech, jakimi charakteryzują się poszczególne znamiona czynu. W przypadku wykrycia chociażby najmniejszej niezgodności uważa się, że wymóg obustronnej karalności nie został dochowany³⁸.

A. Nevera neguje przyjęcie zasady podwójnej karalności w ujęciu *in concreto*, z powodu braku idealnego podobieństwa znamion czynu. Jego zdaniem uznanie i stosowanie takiego kształtu analizowanej zasady w większości przypadków uniemożliwiałoby pociągnięcie do odpowiedzialności karnej osoby w państwie, którego jest ona obywatelem, za czyny przestępne popełnione za granicą. Jako przykład przytacza sytuację,

³⁵ P. Hofmański, *Przyszłość ścigania karnego w Europie*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2006, nr 12, s. 9.

³⁶ N. Kunter, *The European...*, s. 151.

³⁷ B. Wierzbicki, *Zagadnienia współpracy...*, s. 72.

³⁸ A. Nevera, *Przekazanie ścigania...*, s. 159.

gdy obywatel Litwy za granicą zajmował się przemytem i, chcąc uniknąć odpowiedzialności za swoje czyny, powrócił na Litwę. Najprawdopodobniej zasada podwójnej karalności w ujęciu *in concreto* nie tylko uniemożliwiłaby Litwie wyrażenie zgody na jego ekstradycję do państwa, na terytorium którego zostało popełnione przestępstwo, ale także skutkowałaby niemożnością ukarania tej osoby na terytorium Litwy. Do powyższego wniosku doprowadziła A. Nevera analiza art. 199 kodeksu karnego Litwy, który przewiduje odpowiedzialność karną jedynie za nielegalny przewóz przez granicę państwową Litwy towarów, środków pieniężnych i innych rzeczy, które podlegają obowiązkowej kontroli celnej. Przytacza także art. 150-152 kodeksu karnego Białorusi przewidujące odpowiedzialność za wyłudzenie kredytu lub subwencji, podkreślając, że na Litwie tego rodzaju czyny kwalifikowane są jako oszustwo. Analizuje także kwestię znamion czynu wymuszania wartości majątkowych, który to czyn, na przykład w Belgii, w odróżnieniu od Litwy, nie posiada samodzielnego znamienia czynu przestępnego, tylko jest kwalifikowany jako kradzież z użyciem siły. Celem uniknięcia powyższych problemów zasada obustronnej karalności czynu powinna więc, jak uważa A. Nevera, obowiązywać w ujęciu *in abstracto*. Jednocześnie twierdzi on, że w przypadku rozstrzygania kwestii o pociągnięciu do odpowiedzialności karnej osoby za czyn, który jest objęty wnioskiem ekstradycyjnym, zgodność dodatkowych elementów znamion czynu powinna być absolutna³⁹.

Jako przykład realizacji zasady podwójnej karalności w ujęciu *in abstracto* można przytoczyć sprawę Lavrenca Louisa Levy'ego⁴⁰, o którego ekstradycję wystąpiły do Hongkongu Stany Zjednoczone. Składając apelację do postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania w oczekiwaniu na wydanie, Levy podniósł argument, że przestępstwa objęte wnioskiem ekstradycyjnym nie realizują zasady podwójnej karalności, a w konsekwencji tymczasowe aresztowanie jest nieuzasadnione. Oddalając apelację, dnia 25 marca 1987 r., Sąd Apelacyjny w Hongkongu stwierdził, że nie było konieczne rozstrzyganie, czy przestępstwo, którego dotyczył wniosek o ekstradycję, w świetle prawa wewnętrznego państwa proszącego jest identyczne z przestępstwem w świetle prawa wewnętrznego Hongkongu, ponieważ zachowanie apelującego, gdyby miało miej-

³⁹ Tamże, s. 160-161.

⁴⁰ *Lavrence Louis Levy v. United States America*, <http://www.justice.gov/sites/default/files/osg/briefs/1990/01/01/sg900526.txt> [dostęp: 10.06.2014 r.].

sce w Hongkongu, stanowiłoby, w świetle jego prawa, przestępstwo⁴¹. Obecnie prawo ekstradycyjne najczęściej wymaga spełnienia przesłanki podwójnej karalności *in concreto*, rzadziej wymaga spełnienia przesłanki podwójnej karalności *in abstracto*⁴².

3. Zasada podwójnej karalności czynu w umowach regulujących obrót ekstradycyjny

Obowiązek spełnienia zasady podwójnej karalności czynu *in concreto* przewidują postanowienia Europejskiej Konwencji o ekstradycji z dnia 13 grudnia 1957 r.⁴³ i wszystkich dwustronnych umów ekstradycyjnych, którymi związana jest Polska⁴⁴. Na mocy art. 2 Europejskiej Konwencji o ekstradycji podstawę ekstradycji stanowią przestępstwa zagrożone, według prawa państwa wzywającego i państwa wezwanego, karą pozbawienia wolności o maksymalnym wymiarze, co najmniej jednego roku lub karą surowszą albo czyny sprawców, wobec których można orzec środek zabezpieczający w takim samym wymiarze⁴⁵. Warunkiem wydania osoby, której dotyczy wnioski jest więc podwójna karalność czynu objętego wnioskiem, „według prawa Strony wzywającej i Strony wezwanej”, oczywiście gdy czyn należy do grupy przestępstw ekstradycyjnych, w tym wypadku osiągającym więc określony poziom ustawowego zagrożenia, przewidzianego w obydwu systemach prawnych⁴⁶.

⁴¹ Za: B. Wierzbicki, M. Zdanowicz, *Azyl, ekstradycja przestępców oraz substytuty ekstradycji*, [w:] B. Wierzbicki, M. Zdanowicz, *Prawo międzynarodowe. Materiały do studiów*, Białystok 1995, s. 215.

⁴² L. Gardocki, *Zarys prawa karnego międzynarodowego*, Warszawa 1985, s. 168-170.

⁴³ Zob. art. 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11 Konwencji, Dz. U. z 1994 r. Nr 70, poz. 307; P. Durys, F. Jasiński, *Walka z terroryzmem międzynarodowym. Wybór dokumentów*, Bielsko-Biała 2001, s. 91-95.

⁴⁴ Zob. np. art. 31 Umowy między Polską Rzeczpospolitą Ludową i Arabską Republiką Syryjską o pomocy prawnej w sprawach cywilnych i karnych z dnia 16 lutego 1985 r. (Dz. U. z 1986 r. Nr 37, poz. 181); art. 30 Umowy między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Iraku o pomocy prawnej i sądowej w sprawach cywilnych i karnych z dnia 29 października 1988 r. (Dz. U. z 1989 r. Nr 70, poz. 418) czy art. 1 Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Indii o ekstradycji z dnia 17 lutego 2003 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 156, poz. 1304).

⁴⁵ Zob. art. 2 Konwencji; P. Durys, F. Jasiński, *Walka z terroryzmem...*, s. 91.

⁴⁶ Tamże.

Zasada podwójnej karalności czynu *in concreto* znalazła także zastosowanie w Europejskiej Konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych z dnia 20 kwietnia 1959 r., która przewiduje możliwość uzależnienia wykonywania wniosków dotyczących przeszukania lub zajęcia przedmiotów m.in. od spełnienia warunku, że przestępstwo objęte wnioskiem jest karalne zarówno na mocy prawa państwa wzywającego, jak i wezwanego⁴⁷. Zasada podwójnej karalności czynu *in concreto*, przewidziana w tej Konwencji, uległa modyfikacji w Protokole dodatkowym do Europejskiej Konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych z dnia 20 kwietnia 1959 r., podpisanym 17 marca 1978 r., dotyczącym przestępstw skarbowych⁴⁸. Na mocy Protokołu warunek podwójnej karalności, w odniesieniu do przestępstw skarbowych, uważa się za spełniony, jeżeli przestępstwo jest karalne według prawa państwa wzywającego i odpowiada przestępstwu o tym samym charakterze, w prawie państwa wezwanego. Ponadto nie można odmówić wykonania wniosku tylko na tej podstawie, że prawo państwa wezwanego nie przewiduje takiego samego rodzaju opłaty lub podatku, czy nie reguluje w ten sam sposób opłat, podatków, ceł i obrotu dewizowego jak prawo państwa wzywającego⁴⁹. Powołany przepis ogranicza więc możliwość stosowania zasady podwójnej karalności w sprawach karnoskarbowych, poprzez wprowadzenie, w miejsce obowiązku badania wyłącznie karalności przestępstwa przez obydwa ustawodawstwa karne, badania karalności i „odpowiedniości” tego przestępstwa. Zmienia to ujęcie zasady podwójnej karalności z *in concreto* na *in abstracto*, ponieważ przestępstwo zagrożone karą przez prawo państwa wzywającego, może odpowiadać przestępstwu przewidzianemu przez prawo państwa wezwanego nawet wówczas, gdy sprawca tego przestępstwa *in concreto* nie podlegałby w tym państwie odpowiedzialności karnej⁵⁰.

Jednym z przykładów odmowy wydania ze względu na niespełnienie przesłanki podwójnej karalności w ujęciu *in concreto* jest polski wniosek ekstradycyjny z 1998 r., skierowany do Izraela o wydanie przebywającego tam Salomona Morela, byłego komendanta obozu pracy (w 1945 r.) w Świątochłowicach, podejrzanego o przyczynienie się do śmierci około 1500 osób. Władze Izraela odmówiły wydania argumentując, że prze-

⁴⁷ Zob. art. 5 Konwencji (Dz. U. z 1999 r. Nr 76, poz. 854).

⁴⁸ Dz. U. z 1999 r. Nr 76, poz. 854.

⁴⁹ Art. 2 Protokołu.

⁵⁰ R. Kierzyńska, T. Ostropolski, *Zasada podwójnej...*, s. 24.

stępstwa, których dopuścił się S. Morel, nie są zbrodniami ludobójstwa i w myśl izraelskiego prawa uległy przedawnieniu⁵¹.

Doktryna wyróżnia także podwójną przestępczość *in genere*, oznaczającą karalność czynu podobnego rodzaju w obu zainteresowanych państwach, których znamiona nie pokrywają się (chodzi głównie o przestępstwa celne, skarbowe)⁵². Niestety różnice w dziedzinie prawa karnego pomiędzy państwami znacznie utrudniają międzynarodową współpracę w zakresie zwalczania przestępczości⁵³. Wykluczają one ekstradycję nawet wtedy, gdy zasadzie podwójnej karalności nadaje się liberalną wykładnię, opartą na okolicznościach faktycznych czynu⁵⁴.

Przykładem może być przypadek doradcy prezydenta Jelcyna, Siergieja Stankiewicza. Ciężył na nim zarzut przyjęcia 10 tys. dolarów łapówki, nie został on jednak wydany rosyjskiemu wymiarowi sprawiedliwości, na skutek niedopuszczalności ekstradycji stwierdzonej przez Sąd Wojewódzki, a następnie Apelacyjny w Warszawie. Sąd Wojewódzki uznał, że nie zachodzi podwójna karalność czynu, ponieważ według prawa polskiego można ścigać za łapownictwo tylko osobę pełniącą funkcję publiczną w Polsce (niestety w pewnych sferach działalności państwo chroni wyłącznie własne interesy i dlatego łapówkarstwo godzące w interesy Rosji nie jest przestępstwem w Polsce, ale byłoby nim gdyby identyczne zachowanie godziło w interesy Polski)⁵⁵.

Zasada podwójnej karalności została poddana ewolucji w ramach prawa Unii Europejskiej. Jednak mimo znacznego ułatwienia obrotu prawnego w ramach współpracy sądowej między państwami członkowskimi Unii Europejskiej, zasada podwójnej karalności nie została w tym obszarze wyeliminowana, stanowiąc jedną z przesłanek odmowy uznania i wykonania orzeczenia wydanego przez organ sądowy innego państwa

⁵¹ Szerzej na ten temat: J. Kluzik-Rostkowska, D. Rostkowski, *Ofiara wojny*, „Wprost” z 21 lutego 1999 r., s. 40-41.

⁵² Podwójną karalność czynu *in genere* za wystarczającą uznaje F. Rafałowski, *Ekstradycja a przejęcie ścigania*, „Problemy Praworządności” 1973, nr 10, s. 20.

⁵³ Szerzej na ten temat: S. Gleß, *Auslieferungrecht der Schengen – Vertragsstaaten – neue Entwicklungen – Projektbericht*, Freiburg 2003, s. 6; R.A. Martin, *Dual criminality in organized crime cases*, „Revue Internationale de Droit Penal” 1991, nr 62, s. 174-182; I.O. Hafen, *International extradition: issues arising. Under the dual criminality requirement*, „Brigham Young University Law Review” 1992, s. 191-225.

⁵⁴ Szerzej na ten temat: M.E. Tiger, *The Extradition requirement of double criminality in complex cases: illustrating the rationale of extradition*, „Revue Internationale de Droit Penal” 1991, nr 62, s. 163-174.

⁵⁵ J.O., *Stankiewicz pozostaje*, „Rzeczpospolita” z 26 marca 1998 r., s. 1.

członkowskiego. Zakres zasady różni się jednak znacząco od uprzednio przyjmowanego w klasycznych instrumentach współpracy sądowej w sprawach karnych⁵⁶.

Konwencja o ekstradycji między państwami członkowskimi Unii Europejskiej z dnia 27 września 1996 r.⁵⁷ łamie impas spowodowany częstymi odmowami wydania na skutek okoliczności, że opis czynu zawarty we wniosku ekstradycyjnym nie odpowiada dokładnie ustawowym znamionom czynu zawartym w przepisie typizującym dane przestępstwo w ustawodawstwie państwa wezwanego. Przepis Konwencji ustanawia wyjątek od zasady podwójnej karalności, uzależniając wydanie od łącznego spełnienia dwóch warunków. Zgodnie z art. 3 Konwencji: „Jeżeli kwalifikacja prawna czynu stanowiącego podstawę wniosku o wydanie jest według ustawodawstwa wzywającego Państwa Członkowskiego określona jako zmowa lub związek w celu popełnienia przestępstwa i jest zagrożona karą pozbawienia wolności lub środkiem zabezpieczającym o maksymalnym wymiarze co najmniej dwunastu miesięcy, wydania nie można odmówić na tej podstawie, że prawo wezwanego Państwa Członkowskiego nie przewiduje, aby te same czyny stanowiły przestępstwo, jeżeli zmowa lub związek mają na celu popełnienie:

- a) jednego lub kilku przestępstw określonych w art. 1 i 2 Europejskiej Konwencji o zwalczaniu terroryzmu z 1977 r., lub
- b) wszelkich innych przestępstw, zagrożonych karą pozbawienia wolności lub środkiem zabezpieczającym o maksymalnym wymiarze, co najmniej dwunastu miesięcy, związanych z handlem narkotykami i innymi formami przestępczości zorganizowanej lub innych czynów z użyciem przemocy przeciwko życiu, integralności fizycznej lub wolności osoby lub stwarzających zbiorowe zagrożenie osób”⁵⁸.

W celu określenia, czy zmowa lub związek przestępczy służą popełnieniu któregośkolwiek z powyższych przestępstw, państwo wezwane bierze pod uwagę informacje zamieszczone w nakazie aresztowania lub dokumencie mającym taką samą moc prawną lub też w orzeczeniu skazującym osobę, o której ekstradycję wystąpiono⁵⁹.

⁵⁶ R. Kierzyńska, T. Ostropolski, *Zasada podwójnej...*, s. 24-25.

⁵⁷ Dz. Urz. WE 1996, nr C 313, s. 96-105; E. Zielińska (red.), *Prawo Wspólnot Europejskich a prawo polskie*, t. III, *Dokumenty karne*, Warszawa 2000, s. 56-80.

⁵⁸ Zob. tekst Konwencji, Dz. Urz. WE 1996, nr C 313, s. 97.

⁵⁹ Zob. art. 3 ust. 2 Konwencji.

Przestępstwami określonymi w art. 1 i 2 Europejskiej Konwencji o zwalczaniu terroryzmu, do których odwołuje się Konwencja o ekstradycji między państwami członkowskimi Unii Europejskiej z 1996 r., są:

- a. przestępstwa, których dotyczy Konwencja o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi z 16 grudnia 1970 r.;
- b. przestępstwa, których dotyczy Konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego z dnia 23 września 1971 r.;
- c. poważne przestępstwa, polegające na zamachu na życie, integralność fizyczną lub wolność osób korzystających z ochrony międzynarodowej, w tym przedstawicieli dyplomatycznych;
- d. przestępstwa polegające na uprowadzeniu, wzięciu zakładników albo na poważnym, bezprawnym zatrzymaniu;
- e. przestępstwa polegające na użyciu bomby, granatu, rakiety, automatycznej broni palnej albo bomby w formie listu lub paczki, jeżeli ich użycie zagraża osobom;
- f. inne poważne przestępstwa przeciwko życiu, integralności fizycznej lub wolności osoby, polegające na użyciu innych aktów przemocy;
- g. inne poważne przestępstwa przeciwko mieniu, jeżeli czyn spowodził niebezpieczeństwo publiczne dla ludzi;
- h. usiłowanie popełnienia któregośkolwiek z wymienionych przestępstw albo współudział lub pomoc osobie, która popełnia takie przestępstwo⁶⁰.

Konwencja o ekstradycji między państwami członkowskimi Unii Europejskiej z 1996 r. nie operuje pojęciami „związku przestępczego” lub „zmowy przestępczej”, ale opisuje te karalne zachowania w następujący sposób:

- a) czyn musi polegać na przyczynianiu się do popełnienia przez grupę osób, działających ze wspólnym zamiarem, jednego lub więcej przestępstw;
- b) nie chodzi tutaj o popełnienie jakiegokolwiek przestępstwa, lecz jedynie o grupę poważnych naruszeń prawa, w stosunku do których twórcy Konwencji zdecydowali się odejść od zasady podwójnej karalności, a których rodzaje zostały wymienione wyżej;

⁶⁰ Art. 1 i 2 Europejskiej Konwencji o zwalczaniu terroryzmu z dnia 27 stycznia 1977 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 117, poz. 557-558); P. Durys, F. Jasiński, *Walka z terroryzmem...*, s. 112-113.

- c) przyczynianie się może mieć różny charakter i może przybrać różne formy; nie musi ono polegać na współdziałaniu danej osoby w faktycznym popełnieniu przestępstwa, ani też osoba ta nie musi być formalnym „członkiem” zorganizowanej grupy; przyczynianie nie musi mieć charakteru stałego (osoba może się przyczyniać okazjonalnie); przyczynianie się może polegać na udzielaniu właściwym sprawcom pomocy przed bądź po popełnieniu przestępstwa;
- d) od strony podmiotowej Konwencja wymaga, aby przyczyniający się działał z zamiarem oraz by był świadomy celu i ogólnego charakteru działalności grupy, albo jej konkretnych zamierzeń, polegających na popełnieniu określonego przestępstwa czy przestępstw⁶¹.

Definicję grupy przestępczej oraz zobowiązanie państw członkowskich Unii Europejskiej do podejmowania ścisłej współpracy w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej zawiera Wspólne Działanie Rady Unii Europejskiej z dnia 21 grudnia 1998 r.⁶² Grupę przestępczą zdefiniowano jako zespół minimum dwóch osób, działających ze wspólnym zamiarem popełnienia przestępstwa lub zbrodni zagrożonych karą, co najmniej 4 lat pozbawienia wolności⁶³.

Ponadto w art. 2 ust. 2 Konwencji o ekstradycji między państwami członkowskimi Unii Europejskiej z 1996 r. stanowi, że: „Nie można odmówić wydania na tej podstawie, że prawo wezwanego Państwa Członkowskiego nie przewiduje tego samego rodzaju środka zabezpieczającego jak prawo wzywającego Państwa Członkowskiego”. Konwencja eliminuje więc obowiązek realizacji zasady podwójnej karalności czynu pod warunkiem, że dane przestępstwo jest jednocześnie przestępstwem ekstradycyjnym, czyli przestępstwem zagrożonym prawem państwa wzywającego karą pozbawienia wolności na okres co najmniej 12 miesięcy lub środkiem zabezpieczającym w takim samym wymiarze, a zмова przestępcza lub związek przestępczy mają na celu popełnienie jednego lub kilku przestępstw wymienionych w art. 1 i 2 Europejskiej Konwencji o zwalczaniu terroryzmu z dnia 27 stycznia 1977 r. bądź przestępstw w dziedzinie handlu narkotykami i innych form zorganizowanej przestępczości lub dopuszczenie się aktów przemocy wymierzonych przeciwko życiu,

⁶¹ Zob. art. 3 Konwencji, Dz. Urz. WE 1996, nr C 313, s. 97. Zob. także M. Płachta, *Konwencja Unii Europejskiej z 1996 roku o ekstradycji*, „*Studia Europejskie*” 1999, nr 1, s. 83-84.

⁶² Dz. Urz. WE 1998, nr L 351, s. 1.

⁶³ Art. 1 ust. 1 Wspólnego Działania.

integralności fizycznej albo wolności człowieka bądź stwarzające zbiorowe zagrożenie dla ludzi⁶⁴.

Z uwagi na rewolucyjne wręcz ujęcie zasady podwójnej karalności, które mogłoby skutkować oporem ze strony państw członkowskich Unii Europejskiej, Konwencja o ekstradycji między państwami członkowskimi Unii Europejskiej z 1996 r. wprowadza możliwość złożenia zastrzeżenia. W przypadku złożenia takiego zastrzeżenia Konwencja przewiduje zastosowanie zasady *aut dedere aut punire*, polegającej na nałożeniu na państwa obowiązku penalizacji określonych czynów w taki sposób, by można było je uznać za ekstradycyjne. Co więcej, obowiązek wynikający z art. 3 ust. 4 Konwencji dotyczy nie tylko obligatoryjnej kryminalizacji określonych przestępstw, ale także wprowadzenia odpowiedniego zagrożenia karą, tak by dolny próg tego zagrożenia spełniał warunek przewidziany w art. 2 Konwencji, dla kategorii przestępstw ekstradycyjnych, czyli 12 miesięcy kary pozbawienia wolności lub środka zabezpieczającego⁶⁵.

Kolejnym krokiem w kierunku uczynienia ekstradycji elastycznym i wysoce skutecznym środkiem walki z przestępczością jest odejście od restrykcyjnego ujęcia zasady podwójnej karalności w art. 2 ust. 2 decyzji ramowej Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania oraz procedur przekazywania między Państwami Członkowskimi⁶⁶. Twórcy tej decyzji zdecydowali się na rezygnację z weryfikacji podwójnej karalności, w stosunku do enumeratywnie wymienionych czynów pod warunkiem, że są one zagrożone w państwie członkowskim wydającym nakaz karą pozbawienia wolności lub środkiem zabezpieczającym o wymiarze co najmniej 3 lat⁶⁷.

Powyższa regulacja znosi wymóg podwójnej karalności, ale dopiero przy kumulatywnym spełnieniu obu przesłanek, czyli zakwalifikowania przestępstw do jednej z kategorii wymienionych w decyzji czynów i wystąpieniu odpowiednio surowego zagrożenia karą danego przestępstwa. Kwalifikacja konkretnego czynu do zamieszczonych w decyzji w sprawie ENA kategorii przestępstw należy więc do kompetencji państwa, które jest adresatem nakazu.

Zdaniem R. Kierzynki i T. Ostropolskiego model zasady podwójnej karalności przyjęty w decyzji ramowej w sprawie ENA nie odwołuje się do

⁶⁴ Zob. M. Płachta, *Konwencja Unii Europejskiej z 1996 roku...*, s. 82-83.

⁶⁵ Zob. art. 3 ust. 3 i 4 Konwencji.

⁶⁶ Dz. Urz. WE 2002, nr L 190, s. 1 [dalej: decyzja w sprawie ENA].

⁶⁷ Zob. art. 2 ust. 2 decyzji w sprawie ENA.

znamion przestępstw, lecz do ich określeń klasyfikacyjnych (np. kradzież czy zabójstwo). W ich opinii umożliwia to „odpowiednią elastyczność współpracy, która nie jest każdorazowo uzależniona od szczegółowej weryfikacji ściśle określonych w poszczególnych państwach członkowskich elementów definicyjnych. Z drugiej strony, może jednak budzić wątpliwości z punktu widzenia dostatecznej określoności, a tym samym pewności i bezpieczeństwa prawnego, szczególnie istotnych w procesie karnym”⁶⁸.

Ponadto na podstawie art. 2 ust. 4 decyzji w sprawie ENA, nakaz może dotyczyć czynu innego niż wymieniony w art. 2 ust. 2, pod warunkiem, że czyn objęty nakazem stanowi przestępstwo w rozumieniu prawa państwa członkowskiego wykonującego nakaz, niezależnie od składowych elementów naruszeń prawa karnego lub ich opisu. W stosunku do tego rodzaju czynów decyzja pozostawia więc wymóg realizacji zasady podwójnej karalności. Konstrukcja polegająca na względnym zniesieniu zasady podwójnej karalności w odniesieniu do zamieszczonej w decyzji w sprawie ENA listy 32 kategorii przestępstw, spowodowała problemy przy jej implementacji w niektórych państwach członkowskich.

Ustawodawstwo Belgii nie obejmuje kategorią „zabójstwo lub ciężkie uszkodzenie ciała” aborcji oraz eutanazji. We Włoszech lista zamieszczona w decyzji w sprawie ENA została zastąpiona własną listą odpowiednich przestępstw ujętych w prawie krajowym. Prawo krajowe Irlandii przewiduje badanie podwójnej karalności w przypadku, gdy występuje jako państwo wydania przy zwrotnym przekazaniu własnego obywatela. W ustawodawstwie Estonii, Grecji i Francji uznano natomiast, że jedna kategoria przestępstwa jest objęta inną⁶⁹. W prawie polskim natomiast niektóre z kategorii przestępstw zostały rozbite na podkategorie⁷⁰.

W tym aspekcie zasadne byłoby więc ujednolicenie definicji tych przestępstw, wobec których zniesiono obowiązek badania podwójnej karalności. Harmonizacja definicji na poziomie europejskim byłaby korzystna szczególnie dla tych państw członkowskich, które obecnie sceptycznie podchodzą do rezygnacji z zasady podwójnej karalności ze względu na brak jasności co do tego, czy dany czyn zawiera się w określonej kategorii

⁶⁸ R. Kierzyńska, T. Ostropolski, *Zasada podwójnej...*, s. 25.

⁶⁹ Tamże, s. 26.

⁷⁰ Np. kradzież w ujęciu art. 278 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm. oraz art. 119 § 1 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń, Dz. U. Nr 12, poz. 114 z późn. zm.

według ich prawa krajowego⁷¹. Z drugiej strony wskazuje się na fakt, że harmonizacja prawa materialnego państw członkowskich w zakresie definicji przestępstw mogłaby pozostawać w kolizji z zasadą wzajemnego uznawania, mając na uwadze stanowisko Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, w wyroku *Gözütok i Brügge przeciwko Niemcom* z 11 lutego 2003 r., który jednoznacznie stwierdził, że „(...) Pomiędzy umawiającymi się państwami istnieje wzajemne zaufanie, co do systemów sądownictwa karnego i że każde ze wspomnianych państw akceptuje stosowanie prawa karnego obowiązującego w innych państwach członkowskich, nawet gdy zastosowanie własnego prawa krajowego prowadziłoby do innego rozwiązania”⁷².

Zagadnienie zgodności zniesienia wymogu weryfikacji pod kątem zasady podwójnej karalności w stosunku do czynów wymienionych w art. 2 ust. 2 decyzji w sprawie ENA z zasadami ogólnymi prawa Unii Europejskiej było przedmiotem analizy dokonanej przez Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich w wyroku z 3 maja 2007 r. w sprawie *Advocaten voor de Wereld*⁷³.

Zdaniem *Advocaten voor de Wereld* odstępstwo od zasady podwójnej karalności w stosunku do enumeratywnie wymienionych w decyzji czynów, przy założeniu, że w państwie wydającym nakaz górna granica zagrożenia za ten czyn wynosi co najmniej 3 lata, jest naruszeniem bądź może powodować naruszenie zasady ustawowej określoności czynów zabronionych i kar (zasady *nullum crimen, nulla poena sine lege*), ze względu na brak ustawowej definicji wymienionych czynów. W związku z tym osoba pozbawiona wolności na podstawie europejskiego nakazu aresztowania, bez weryfikacji pod kątem podwójnej odpowiedzialności karnej nie może korzystać z gwarancji, że prawo karne spełnia warunki precyzji, jasności i przewidywalności, pozwalającej każdemu mieć świadomość, czy w chwili popełnienia czynu stanowi on przestępstwo czy też nie, w przeciwieństwie do osób, które zostały pozbawione wolności na innej podstawie niż europejski nakaz aresztowania.

⁷¹ R. Kierzyńska, T. Ostropolski, *Zasada podwójnej...*, s. 29. Tak również: P. Binas, P. Nalewajko, *Europejski nakaz aresztowania*, [w:] A. Szwarc (red.), *Unijna polityka karna*, Poznań 2009, s. 111-135.

⁷² Pkt 33 wyroku w sprawach połączonych C – 187/01 i C – 385/01, „Neue Juristische Wochenschrift” 2003, nr 16, s. 1173-1174.

⁷³ Sprawa C – 303/05, <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/gettex.pl> [dostęp: 14.06.2014 r.].

Odpowiadając na te zarzuty Trybunał podkreślił, że zasada *nullum crimen, nulla poena sine lege* stanowi część ogólnych zasad prawa wspólnotowego, będących podstawą tradycji konstytucyjnych wspólnych dla państw członkowskich i została wyrażona w różnych umowach międzynarodowych, a w szczególności w art. 7 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r.⁷⁴ Z Konwencji wynika, że ustawa powinna jasno określać czyny zabronione i kary, którymi są one zagrożone i obowiązek ten jest spełniony, gdy zainteresowany jest w stanie określić, jakie działania i zaniechania grożą pociągnięciem go do odpowiedzialności karnej⁷⁵.

Trybunał orzekł, że o ile art. 2 ust. 2 decyzji w sprawie ENA znosi weryfikację podwójnej odpowiedzialności karnej, w stosunku do wymienionych w tym przepisie kategorii czynów, to definicja czynów i zagrożenie karą należy do kompetencji prawodawczych wydającego nakaz państwa członkowskiego, które, jak wskazano w art. 1 ust. 3 tej decyzji, powinno przestrzegać praw podstawowych i podstawowych zasad prawa, a w konsekwencji także zasady ustawowej określoności czynów zabronionych i kar. W związku z tym zniesienie zasady podwójnej karalności w zakresie, w jakim to czyni decyzja w sprawie ENA, nie narusza zasady *nullum crimen, nulla poena sine lege*⁷⁶. Ponadto Trybunał uznał, że czyny wymienione w art. 2 ust. 2 decyzji w sprawie ENA powodują tak duże zagrożenie dla porządku i bezpieczeństwa publicznego, że ich weryfikacja pod kątem podwójnej odpowiedzialności karnej nie jest konieczna⁷⁷.

W orzeczeniu tym Trybunał odniósł się także do zarzutu naruszenia zasady równości i niedyskryminacji poprzez wyłączenie pewnych kategorii przestępstw z zakresu badania podwójnej karalności, a tym samym wprowadzenie nieusprawiedliwionej, zdaniem *Advocaten voor de Wereld*, różnicy w traktowaniu podsądnych. Trybunał podkreślił, że zasada równości i niedyskryminacji wymaga, by porównywalne sytuacje nie były traktowane w sposób odmienny, a odmienne nie były traktowane w sposób identyczny, chyba że jest to obiektywnie uzasadnione. Zdaniem

⁷⁴ Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284; zob. A. Przyborowska-Klimczak, *Prawo międzynarodowe publiczne. Wybór dokumentów*, Lublin 2006, s. 214.

⁷⁵ Zob. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 22 czerwca 2000 r. w sprawie *Coëme przeciwko Belgii*, „Zbiór Wyroków i Decyzji” 2000, nr VII, s. 1, pkt 145.

⁷⁶ Pkt 48-54 uzasadnienia wyroku, <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/gettex.pl> [dostęp: 14.06.2014 r.].

⁷⁷ Pkt 57 uzasadnienia wyroku.

Trybunału poważny charakter czynów wyłączonych spod weryfikacji podwójnej karalności stanowi tego rodzaju obiektywne uzasadnienie⁷⁸.

Na marginesie rozważań dotyczących modelu zasady podwójnej karalności, przewidzianego w decyzji w sprawie ENA z 2002 r., a polegającego na względnym zniesieniu zasady w odniesieniu do wykazu 32 kategorii przestępstw, warto wspomnieć, że stał się on standardowym rozwiązaniem przyjmowanym w wielu kolejnych aktach prawnych, dotyczących współpracy sądowej w ramach Unii Europejskiej⁷⁹.

Należy zauważyć, że polska ustawa z dnia 8 września 2006 r., nowelizująca art. 55 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r., wbrew regulacjom decyzji w sprawie ENA z 2002 r., wprowadza zasadę podwójnej karalności, zakładając dopuszczalność ekstradycji tylko w sytuacji, gdy czyn objęty wnioskiem ekstradycyjnym stanowił według prawa polskiego przestępstwo zarówno w czasie jego popełnienia, jak i w chwili złożenia wniosku o ekstradycję⁸⁰.

⁷⁸ Pkt 56-57 uzasadnienia wyroku. Zob. także omówienie tego wyroku: P. Hofmański (red.), *Europejski nakaz aresztowania w teorii i praktyce państw członkowskich Unii Europejskiej*, Warszawa 2008, s. 64-68.

⁷⁹ Np. w decyzji ramowej Rady z 22 lipca 2003 r. w sprawie wykonania w Unii Europejskiej postanowień o zabezpieczeniu mienia i środków dowodowych; Dz. Urz. UE 2003, nr L 196, s. 45; decyzji ramowej Rady z 6 października 2006 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do nakazów konfiskaty, Dz. Urz. UE 2006, nr L 196, s. 59 czy decyzji ramowej Rady w sprawie europejskiego nakazu dowodowego dotyczącego przedmiotów, dokumentów i danych, które mają zostać wykorzystane w postępowaniach w sprawach karnych, projekt uzgodniony politycznie przez Radę UE, Dokument Rady UE 13076/07, COPEN 132. Szerzej na temat tych instrumentów R. Kierzyńska, T. Ostropolski, *Zasada podwójnej...*, s. 26-28.

⁸⁰ Art. 55 ust. 2 pkt 2 Konstytucji RP, w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 8 września 2006 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 200, poz. 1471. Zasada podwójnej karalności w ujęciu *in concreto* została także ujęta w art. 604 ust. 2 polskiego k.p.k., który uniemożliwia ekstradycję osoby, jeżeli czyn objęty wnioskiem nie zawiera znamion czynu zabronionego albo gdy ustawa uznaje, że czyn nie stanowi przestępstwa, albo że sprawca nie popełnia przestępstwa lub nie podlega karze, Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555 z późn. zm. Prawnomaterialny aspekt zasady podwójnej karalności występuje w art. 111 ust. 1 polskiego k.k., zgodnie z którym warunkiem odpowiedzialności za czyn popełniony za granicą jest uznanie takiego czynu za przestępstwo również przez ustawę obowiązującą w miejscu jego popełnienia. Ten ustawowy warunek odnosi się do trzech zasad stosowania polskiej ustawy karnej do sprawców przestępstw popełnionych za granicą, czyli do zasady czynnego zwierzchnictwa personalnego, zasady biernego zwierzchnictwa personalnego oraz zasady represji zastępczej. Nie stosuje się go natomiast wobec zasady biernego zwierzchnictwa personalnego w postaci obostrzonej (art. 112 k.k.) oraz zasady represji konwencyjnej (art. 113 k.k.), przy czym wyłączenie stosowania zasady podwójnej karalności następuje *expressis verbis*, przez użycie zwrotu „niezależnie od przepisów obo-

Zasada podwójnej karalności nie musi być spełniona w przypadku ekstradycji mającej nastąpić na wniosek sądowego organu międzynarodowego, powołanego do życia ratyfikowaną przez Polskę umową międzynarodową, w związku z objętą jurysdykcją tego organu, zbrodnią ludobójstwa, zbrodnią przeciwko ludzkości, zbrodnią wojenną lub zbrodnią agresji⁸¹.

Zdaniem M. Masternak-Kubiak podniesienie do rangi konstytucyjnej zasady podwójnej karalności należy ocenić bardzo krytycznie, ze względu na wprowadzenie stanu nieprawidłowej implementacji decyzji w sprawie ENA⁸², którego konsekwencją jest naruszenie zobowiązania do przestrzegania przez Polskę wiążącego prawa międzynarodowego, oraz, wynikającego z członkostwa w Unii Europejskiej, zobowiązania do stanowienia prawa zgodnego z jej celami. Poprzez ten nielogiczny zabieg, nowelizacja, która miała przecież za zadanie dostosowanie Konstytucji do wymogów prawa unijnego, usuwając jedną sprzeczność paradoksalnie tworzy kolejne⁸³. W Sprawozdaniu Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 kwietnia 2011 r. w sprawie wdrażania od 2007 r. decyzji ramowej Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi⁸⁴, Polska wprawdzie wskazywana jest jako państwo, które od

wiążących w miejscu popełnienia przestępstwa". Zob. także G. Rejman (red.), *Kodeks karny, część ogólna. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 1364; J. Piskorski, *Tak zwany warunek...*, s. 258-266 oraz R. Kierzyńska, T. Ostropolski, *Zasada podwójnej...*, s. 23.

⁸¹ Zob. art. 55 ust. 3 Konstytucji RP, w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 8 września 2006 r.

⁸² Na temat wprowadzenia zasady podwójnej karalności przy wykonywaniu europejskiego nakazu aresztowania, w odniesieniu do własnych obywateli, które było przedmiotem rozważań w Holandii, wypowiedziała się Komisja Europejska w raporcie z 23 lutego 2005 r., w którym wprost stwierdziła, że zaistnienie takiej sytuacji stanowiłoby wyraźne naruszenie obowiązku właściwej implementacji decyzji ramowej. M. Masternak-Kubiak, *Implementacja europejskiego nakazu aresztowania (uwagi na tle zmiany Konstytucji RP)*, „Państwo i Prawo” 2006, z. 9, s. 24. Podobne stanowisko prezentuje także A. Grzelak, *Trzeci filar Unii Europejskiej*, Warszawa 2008, s. 142; R. Kierzyńska, T. Ostropolski, *Zasada podwójnej...*, s. 29-31.

⁸³ Tamże, s. 26-27. Oprócz zasady podwójnej karalności, nowelizacja podniosła do rangi konstytucyjnej kolejne przeszkody niewystępujące jako obligatoryjne w decyzji ramowej, tj. naruszenie praw i wolności człowieka i obywatela oraz zasadę terytorialności.

⁸⁴ Zob. Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 kwietnia 2011 r. w sprawie wdrażania od 2007 r. decyzji ramowej Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi [COM(2011) 175 wersja ostateczna – nieopublikowane w Dzienniku Urzędowym].

momentu wdrożenia decyzji ramowej podejmowało działania legislacyjne prowadzące do zmiany przepisów krajowych implementujących tę decyzję, ale równocześnie, podobnie jak większość innych państw członkowskich Unii Europejskiej, powinna podjąć dalsze kroki w celu zapewnienia pełnej zgodności z decyzją w sprawie ENA. Sprawozdanie wskazuje na potrzebę zmian w zakresie dotyczącym przesłanek odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania, których lista jest zbyt szeroka w porównaniu do tej, jaka wynika z decyzji w sprawie ENA⁸⁵.

Według P. Hofmańskiego przyjęte rozwiązanie nie tylko w sposób oczywisty sprzeczne jest z treścią decyzji w sprawie ENA, która w zakresie czynów wymienionych w jej art. 2 znosi wymóg podwójnej karalności, ale także powoduje nieuzasadnione zróżnicowanie sytuacji obywatela polskiego i innej osoby ściganej w trybie europejskiego nakazu aresztowania z punktu widzenia stosowanych wobec tych osób przesłanek dopuszczalności przekazania⁸⁶.

Mimo że wprowadzona do polskiego prawa konstytucyjnego zasada podwójnej karalności dotychczas nie powodowała większych trudności w praktyce, ze względu na fakt, że wszystkie wymienione w decyzji w sprawie ENA z 2002 r. kategorie przestępstw stanowią jednocześnie przestępstwa według prawa krajowego, nie należy zapominać, że pełny wymóg zasady podwójnej karalności, znajdujący zastosowanie do obywateli polskich, stanowi wyraźne naruszenie obowiązku prawidłowej implementacji decyzji ramowej. Ponadto nawet jeżeli wymóg ten nie będzie skutkował odmową wykonania europejskiego nakazu aresztowania, to ze względu na konieczność przeprowadzenia dodatkowej weryfikacji warunków wykonania nakazu, może prowadzić do znacznych opóźnień w realizacji procedur oraz konieczności wysyłania dodatkowych wniosków do organu wydającego nakaz.

Na braki we wdrażaniu decyzji ramowej w sprawie ENA z 2002 r., polegające m.in. na przywróceniu kontroli podwójnej karalności w odniesieniu do poszczególnych kategorii przestępstw wymienionych w decyzji,

⁸⁵ Zob. Stanowisko Rządu RP dotyczące Sprawozdania Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 kwietnia 2011 r. w sprawie wdrażania od 2007 r. decyzji ramowej Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi [COM(2011) 175 wersja ostateczna – nieopublikowane w Dzienniku Urzędowym], <http://orka.sejm.gov.pl> [dostęp: 4.02.2015 r.].

⁸⁶ P. Hofmański (red.), *Europejski nakaz...*, s. 69.

zwrócono także uwagę w Sprawozdaniu Komisji Wspólnot Europejskich z dnia 11 lipca 2007 r.⁸⁷

Uwagi końcowe

Jak podkreślają A. Górski i A. Sakowicz, warunek podwójnej karalności czynu jest jedną z tych archaicznych zasad prawa międzynarodowego, które ciągle stoją na przeszkodzie współpracy na obszarze Unii Europejskiej. Dopiero decyzja w sprawie ENA z 2002 r. uczyniła w tej sprawie postęp, wprowadzając katalog przestępstw, w stosunku do których wyłączyła możliwość odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania, ze względu na niespełnienie wymogu podwójnej przestępności czynu, pod warunkiem, że przestępstwa są zagrożone, w państwie wydania nakazu, karą co najmniej trzech lat pozbawienia wolności. Zdaniem A. Górskiego i A. Sakowicza obowiązek relatywizacji warunku podwójnej karalności wynika wyraźnie ze zobowiązań wspólnotowych, a Unia Europejska ma wszelkie kompetencje, aby te klasyczne zasady prawa międzynarodowego zmienić czy zrelatywizować⁸⁸.

Należy mieć także na uwadze, że zachowanie zasady podwójnej karalności w obrocie ekstradycyjnym między państwami członkowskimi Unii Europejskiej pozostaje w opozycji wobec podstawowej zasady współpracy w sprawach karnych, a mianowicie zasady wzajemnego uznawania. Istotą tej zasady jest brak kontroli decyzji wydanych przez organ sądowy innego państwa i podlegających wykonaniu oraz akceptacja granic kryminalizacji przewidzianych we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej⁸⁹.

Model zasady podwójnej karalności zastosowany w decyzji w sprawie ENA z 2002 r., został nieco zmodyfikowany postanowieniami Umowy między Unią Europejską a Republiką Islandii i Królestwem Norwegii

⁸⁷ Sprawozdanie Komisji z dnia 24 stycznia 2006 r. oparte na art. 34 decyzji ramowej Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób pomiędzy Państwami Członkowskimi (wersja poprawiona), [COM(2006) 8 wersja ostateczna – nieopublikowane w Dzienniku Urzędowym].

⁸⁸ A. Górski, A. Sakowicz, *Europejski nakaz aresztowania...*, s. C4.

⁸⁹ P. Hofmański (red.), *Europejski nakaz...*, s. 65. Tak również: A. Sakowicz, *Zasada ne bis in idem w prawie karnym w ujęciu panaeuropejskim*, Białystok 2011, s. 227-228.

w sprawie procedury przekazywania osób pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej a Islandią i Norwegią z dnia 28 czerwca 2006 r., za sprawą wprowadzenia możliwości badania podwójnej karalności w odniesieniu do czynów osób ściganych, które działając w grupie popełniły przestępstwo o charakterze terrorystycznym, handlu narkotykami, zabójstwa, ciężkiego uszkodzenia ciała, porwania dla okupu, bezprawnego pozbawienia wolności, wzięcia zakładnika lub dopuściły się przestępstwa zgwałcenia. Przewidziano jednak możliwość złożenia w tym zakresie odmiennego oświadczenia dopuszczającego eliminację obowiązku badania podwójnej karalności w przypadku, gdy europejski nakaz aresztowania obejmuje wyliczone wyżej przestępstwa i stosowania zasady wzajemności⁹⁰.

Mimo niejednorodnych poglądów przedstawicieli doktryny w kwestii zasady podwójnej karalności czynu, można zaobserwować stopniowe liberalizowanie stosowania tej zasady w praktyce ekstradycyjnej, która coraz częściej opiera się nie na tożsamości znamion przestępstwa, ale na założeniu, że określony stan faktyczny jest penalizowany w porządkach prawnych obu państw. Tego rodzaju koncepcja zasady podwójnej karalności została także wyrażona w orzeczeniu Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych, który uznał, że „Prawo nie wymaga tego, by nazwa przestępstwa opisująca dane przestępstwo była taka sama, jak również tego, by dokładnie tożsamy był zakres odpowiedzialności. Wystarczające jest, by zarzucany czyn był czynem zabronionym według prawodawstwa obu państw”⁹¹. Podobne stanowisko zaprezentował rodzimy Sąd Najwyższy podkreślając, że wystarczające dla realizacji zasady podwójnej karalności jest stwierdzenie, iż przestępstwu przewidzianemu prawem polskim odpowiada przynajmniej część znamion czynu objętego wnioskiem⁹².

Mocą decyzji w sprawie ENA z 2002 r., w ramach Unii Europejskiej wyeliminowano wynikający z zasady podwójnej karalności, kazuistyczny obowiązek badania, czy czyn popełniony w państwie wzywającym posiada dokładnie taki sam odpowiednik w państwie wezwanym, co zmieniło kształt analizowanej zasady⁹³.

⁹⁰ Dz. Urz. UE 2006, nr L 292, s. 2.

⁹¹ Za: R.A. Martin, *Dual criminality...*, s. 180.

⁹² Postanowienie SN z dnia 16 października 2014 r., sygn. akt II KK 264/14, „Orzecznictwo Kasacyjne Sądu Najwyższego Izby Karnej” 2014, nr 1, s. 17-18.

⁹³ M. Rams, *Zasada efektywnego obywatelstwa jako próba odejścia od systemu standardowych przeszkód ekstradycyjnych w kontekście zwiększenia efektywności wykonywania europejskiego nakazu aresztowania*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2008, z. 2, s. 114.

Wydaje się, że tego rodzaju podejście do zasady podwójnej karalności jest konieczne⁹⁴, by móc stawiać czoło coraz bardziej szerzącej się przestępczości, a szczególnie jej najgroźniejszych form: terroryzmu i przestępczości zorganizowanej⁹⁵. Restrykcyjne ujmowanie zasady podwójnej karalności czynu nie tylko uniemożliwia realizację fundamentalnej dla Unii Europejskiej zasady wzajemnego uznawania orzeczeń, ale także może prowadzić do unikania odpowiedzialności.

W moim przekonaniu, tylko powszechne przyjęcie zasady podwójnej karalności w ujęciu *in abstracto* umożliwia zapobieganie niekaralności czynów popełnionych za granicą.

Słowa kluczowe: zasada podwójnej karalności czynu, ekstradycja, europejski nakaz aresztowania

Bibliografia

- Binas P., Nalewajko P., *Europejski nakaz aresztowania*, [w:] A. Szwarc (red.), *Unijna polityka karna*, Poznań 2009.
- Brownlie I., *Principles of public international law*, Oxford 1966.
- Durys P., Jasiński F., *Walka z terroryzmem międzynarodowym. Wybór dokumentów*, Bielsko-Biała 2001.
- Epp H., *Der Grundsatz der identen Norm und die beiderseitige Strafbarkeit*, „Österreichische-Juristenzeitung” 1981.
- Gardocki L., *Podwójna przestępczość czynu w prawie ekstradycyjnym*, „Problemy Nauk Penalnych. Prace ofiarowane Profesor Oktawii Górniok”, Katowice 1996.
- Gardocki L., *Zarys prawa karnego międzynarodowego*, Warszawa 1985.
- Gawłowicz I., Wierchowicka I. (red.), *Koncepcje suwerenności. Zbiór studiów*, Warszawa 2005.
- Gelberg L., *Zarys prawa międzynarodowego*, Warszawa 1979.
- Gilas J., *Prawo międzynarodowe*, Toruń 1995.
- Glaser S., *Nowe kierunki w międzynarodowym prawie karnym a ekstradycja*, „Palestra” 1930, nr 5.
- Gleß S., *Auslieferungrecht der Schengen – Vertragsstaaten – neue Entwicklungen – Projektbericht*, Freiburg 2003.

⁹⁴ Odmienne M. Żurek, *O europejskim nakazie aresztowania. Bezgraniczna sprawiedliwość*, „Rzeczpospolita” z 21 sierpnia 2002 r., s. C3.

⁹⁵ Szerzej na temat trudności w sprawach ekstradycyjnych związanych ze zorganizowaną przestępczością, powodowanych tym, że często znamiona czynu zabronionego polegającego na udziale w zorganizowanej grupie lub związku przestępczym nie odpowiadają sobie dokładnie: R.A. Martin, *Dual criminality...*, s. 180.

- Gruetzner H., *Auslieferung*, [w:] *Wörterbuch des Völkerrechts*, t. I, Berlin 1960.
- Górski A., Sakowicz A., *Bariery prawne integracji europejskiej w sprawach karnych*, Warszawa 2005.
- Górski A., Sakowicz A., *Europejski nakaz aresztowania wymusił zmiany w konstytucji*, „Rzeczpospolita” z 26 października 2006 r.
- Grzelak A., *Trzeci filar Unii Europejskiej*, Warszawa 2008.
- Hackworth G.H., *Diges of international law*, t. IV, Washington 1942.
- Hafen I.O., *International extradition: issues arising. Under the dual criminality requirement*, „Brigham Young University Law Review” 1992.
- Hofmański P., *Przyszłość ścigania karnego w Europie*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2006, nr 12.
- Hofmański P. (red.), *Europejski nakaz aresztowania w teorii i praktyce państw członkowskich Unii Europejskiej*, Warszawa 2008.
- J. O., *Stankiewicz pozostaje*, „Rzeczpospolita” z 26 marca 1998 r.
- Jareborg N. (red.), *Double criminality. Studies in international criminal law*, Uppsala 1989.
- Plachta M., *The role of double criminality in international cooperation in criminal matters*, [w:] N. Jareborg (red.), *Double criminality. Studies in international criminal law*, Uppsala 1989.
- Kierzyńska R., Ostropolski T., *Zasada podwójnej karalności w III filarze UE*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2008, nr 9.
- Kluzik- Rostkowska J., Rostkowski D., *Ofiara wojny*, „Wprost” z 21 lutego 1999 r.
- Knypl Z., *Ekstradycja jako instytucja prawa międzynarodowego i wewnętrznego*, Warszawa 1975.
- Kunter N., *The European validity of criminal judgments in respect of contingent effect II Aspect of the international validity of criminal judgments*, Strasburg 1968.
- Martin R.A., *Dual criminality in organized crime cases*, „Revue Internationale de Droit Penal” 1991, nr 62.
- Masternak-Kubiak M., *Implementacja europejskiego nakazu aresztowania (uwagi na tle zmiany Konstytucji RP)*, „Państwo i Prawo” 2006, z. 9.
- Nevera A., *Przekazanie ścigania karnego – sposób realizacji karnej jurysdykcji państwa bądź odstąpienie od niej*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” 2005, nr 2748.
- Piskorski J., *Tak zwany warunek podwójnej przestępności w polskim prawie karnym materialnym*, [w:] I. Gawłowicz, I. Wierchowicka (red.), *Koncepcje suwerenności. Zbiór studiów*, Warszawa 2005.
- Plachta M., *Konwencja Unii Europejskiej z 1996 roku o ekstradycji*, „Studia Europejskie” 1999, nr 1.
- Przyborowska-Klimczak A., *Prawo międzynarodowe publiczne. Wybór dokumentów*, Lublin 2006, s. 214.
- Rafałowski F., *Ekstradycja a przejęcie ścigania*, „Problemy Praworządności” 1973, nr 10.
- Rams M., *Zasada efektywnego obywatelstwa jako próba odejścia od systemu standardowych przeszkód ekstradycyjnych w kontekście zwiększenia efektywności wykonywania europejskiego nakazu aresztowania*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2008, z. 2.

- Rejman G. (red.), *Kodeks karny, część ogólna. Komentarz*, Warszawa 1999.
- Sakowicz A., *Zasada ne bis in idem w prawie karnym w ujęciu panaeuropejskim*, Białystok 2011.
- Saxena J.N., *India – The Extradition Act, 1962*, „International and Comparative Law Quarterly” 1964, nr 13.
- Szwarc A. (red.), *Unijna polityka karna*, Poznań 2009.
- Tiger M.E., *The extradition requirement of double criminality in complex cases: illustrating the rationale of extradition*, „Revue Internationale de Droit Penal” 1991, nr 62.
- Wierzbicki B., *O azylach i ekstradycji przestępców*, Warszawa 1982.
- Wierzbicki B., *Zagadnienia współpracy państw w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości*, Białystok 1986.
- Wierzbicki B., Zdanowicz M., *Azyl, ekstradycja przestępców oraz substytuty ekstradycji*, [w:] B. Wierzbicki, M. Zdanowicz, *Prawo międzynarodowe. Materiały do studiów*, Białystok 1995.
- Wierzbicki B., Zdanowicz M., *Prawo międzynarodowe. Materiały do studiów*, Białystok 1995.
- Williams S.A., *The double criminality rule revisited*, „Israel Law Review” 1993, nr 27.
- Wiliński P., *Opinia prawna o dopuszczalności ograniczenia wykonania ENA ze względu na zasadę wzajemności, zasadę podwójnej karalności, zasadę terytorialności oraz ochronę praw podstawowych*, [w:] *Nowelizacja art. 55 Konstytucji RP przez Sejm V kadencji*, Biuro Analiz Sejmowych, Warszawa 2006.
- Wyngaert Ch., *Double criminality as a requirement to jurisdiction*, [w:] N. Jareborg (red.), *Double criminality studies in international criminal law*, Uppsala 1989.
- Zielińska E. (red.), *Prawo Wspólnot Europejskich a prawo polskie*, t. III, *Dokumenty karne*, Warszawa 2000.
- Żurek M., *O europejskim nakazie aresztowania. Bezgraniczna sprawiedliwość*, „Rzeczpospolita” z 21 sierpnia 2002 r.

THE PRINCIPLE OF DOUBLE PENALIZING IN THE CONTEXT OF EXTRADITION

S u m m a r y

The article discusses the principle of double penalizing as a prerequisite conditioning extradition. It includes a discussion about the notion, nature, scope and aspects of the principle of double penalizing and the purposefulness of its existence. This analysis also relates to methods of recognizing established rules governing the trade in extradition between countries. The scope of this paper is focused on the process of the evolution of the principle of double penalizing in the European Union law and efforts to the progressive liberalization of its application in extradition practice .

Key words: principle of double penalizing for the deed, extradition, European Arrest Warrant

ПРИНЦИП ДВОЙНОГО НАКАЗАНИЯ В КОНТЕКСТЕ ЭКСТРАДИЦИИ

Р е з ю м е

В статье рассматривается принцип двойного наказания с точки зрения условий для режима экстрадиции. Он содержит обсуждение понятия, сути, сферы и аспектов принципа двойного наказания и целесообразности его существования. Объективный анализ также относится к способам распознавания установленного правила в инструментах, которые регулируют темпы экстрадиции между странами. Проблематика статьи сосредоточена на процессе эволюции принципа двойного наказания в рамках законодательства Европейского Союза и усилиях к постепенной либерализации его применения в практике экстрадиции.

Ключевые слова: принцип двойного наказания, экстрадиция, европейский ордер на арест